

L'Enquesta sobre la Memòria Històrica de la Lluita antifranquista.

Quan volem determinar el contingut i la finalitat de la recuperació de la memòria històrica i democràtica del període franquista el primer problema en que ens trobem és la definició mateixa d'aquesta. Es tracta de una mena de objecte o artefacte institucional o d'un concepte abstracte o d'un record col·lectiu o d'un tema d'historiadors o de què ?.

Davant de la perplexitat de no saber exactament respondre, almenys hi ha dues coses que, sembla que estem raonablement segurs: primerament que la memòria històrica està en el cap, en els sentiments, és a dir, en la experiència dels que van viure aquella època i especialment dels que van patir i lluitar contra el franquisme i la segona que encara conservem documents, testimonis dels que ja no hi són entre nosaltres, és a dir, proves disperses o ja recollides i d'altres que esperen ser desenterrades o descobertes.

Creiem saber, doncs, a on podem trobar la memòria històrica, a on està amagada, camuflada, a on s'ha pogut preservar de la destrucció per part, primer del franquisme i, també, és de justícia reconèixer-ho, del pacte de silenci i oblit de la transició i d'un llarg període posterior, amb governs de centre, dreta i d'esquerra, que d'això no se salva ningú, excepte dels que pensen que no oblidar significa no solament no repetir sinó, també, que resten ferides que els franquistes, els seus aliats i còmplices van causar als drets fonamentals de les persones i dels pobles que no presquiveixen i que cal passar la lliçó i els deures a les generacions properes perquè, com a mínim, la nostra experiència els serveixi per lluitar pels seus drets individuals i col·lectius. Molts de nosaltres pensem, com en Brecht, que el ventre de la bèstia encara és fecunda i que els quatre genets de l'Apocalipsis encara cavalquen pel món.

En aquest afany en la recerca de la memòria històrica, l'Associació ha encetat una enquesta entre tots els afiliats i d'acord amb totes les Associacions signants de la Declaració de l'Hospitalet. Tots estem d'acord en que és absolutament necessari conservar i projectar a les generacions futures els valors i l'experiència de la nostra lluita per la llibertat. L'enquesta compta amb tres parts. Veiem la primera.

Nosaltres som d'unes generacions que han conegut i lluitat contra la dictadura. En conseqüència som com les antenes que les generacions actuals tenen per veure i comprendre un passat de perills per la llibertat i la forma que vàrem lluitar contra la tirania i per la democràcia. Aquesta experiència és inapreciable i cal conservar com una lliçó pel futur. Les nostres actituds i sentiments en la lluita antifranquista i universal en el seu sentit de lluita per la llibertat, la valoració de la seva importància, de la seva utilitat i eficàcia, del seu abast i solidaritat, de la esperança en un món millor que mai ens va abandonar, donen a la societat actual una informació molt valuosa.

La repressió tan forta, creixent, llarga i constant, a la mesura de la importància de la nostra lluita, tan injusta i inhumana, forta i dura, va ser eficaç i útil per la dictadura ja que va aconseguir mantenir al règim franquista en el poder. És indubtable el seu poder paralitzant, insuportable però no va aconseguir vèncer, aniquilar-nos, ben al contrari, les forces democràtiques en lluita per la llibertat, nosaltres, anàvem creixent, enfortint-nos, malgrat la abundant i activa repressió fins arribar a la sortida de la dictadura amb un règim democràtic. Segurament el resultat no va ser tan satisfactori com les esperances de la nostra lluita i els ideals que la impulsàvem es mereixien però aquell esperit de lluita nostra, indestructible, que va fer sobreviure a la nostra societat, és un llegat imprescindible. Aquests dos aspectes del franquisme, lluita i repressió, les dues cares de la moneda, són l'estigma i l'honor de la nostra vida, el distintiu de la

nostra generació, irrepetible i indispensable antídoto contra les possibles tiranies i dictadures del futur.

Però els anys han passat i el record encara que fort i abundant potser es va fent una mica incert, llunyà, difús, fins i tot enganyós, però sempre sense perdre l'amargor, dolor i angoixa heretats de la repressió. Tanmateix és un record profund, ple d'esperança, important, i malgrat tot no venjatiu però necessari per transmetre a les noves generacions el missatge positiu i útil de la lluita antifranquista.

El Memorial serà el resultat de combinar aquest record, portador de les essències d'ideals per la defensa de les llibertats i per un món millor i del preu que varem pagar en forma de repressió, amb la projecció vers les noves generacions, amb el llenguatge adient, expectatives i necessitats actuals, d'aquests valors que els ajudaran a defensar i ampliar les llibertats. Així, insistir en els aspectes de compromís, solidaritat, justícia, fonamentals en una democràcia avançada i de progrés, però sense amagar la duresa i amargura que pot representar la lluita tal com va ser per a nosaltres.

La segona part de l'enquesta pretén posar al descobert els elements constitutius del franquisme, el seu nucli dur. Són aquells elements i institucions que al llarg de la vida del dictador van fer pinya per constituir el seu règim en els principals aspectes, repressius, polítics, ideològics, legislatius, etc. Alguns d'ells van desaparèixer amb la mort del dictador i la caiguda del seu règim però d'altres l'han sobreviscut i continuen sent institucions bàsiques, naturalment, més o menys transformades o adaptades a la nova situació. De totes elles destaquem, per prou conegudes, l'Exèrcit i l'Església Catòlica. La llista es fa llarga i podem afegir la Guardia Civil, el Centralisme, el antirepublicanisme, entre d'altres. No hem pogut superar del tot la por, ni les conseqüències de la guerra civil com els assassinats o l'exili o la impotència davant de la impunitat, almenys, jurídica dels responsables d'aquells fets. D'aquestes grans institucions tenim que fer una anàlisi més acurat ja que, per exemple, en el cas de l'Exèrcit, és molt diferent l'Exèrcit africanista, el de la UME del de la UDM d'abans de la guerra i en el moment de la rebel·lió o l'Exèrcit feixista, monàrquic, tradicionalista, de la Legió i africà, de la Legió Còndor i italià amb l'Exèrcit Popular, de les Milícies, de les Brigades Internacionals en el decurs de la guerra o l'Exèrcit repressor, franquista, auxiliar de l'exèrcit USA, corrupte, amb les guerrilles o maquis. El mateix cas amb l'Església Catòlica en la que tenim que distingir entre la jerarquia de la Cruzada, la Triunfante, la de la Censura i el monopoli de 'ensenyament amb el capellans progressistes i els moviments cristians com la HOAC i la JOC. És indiscutible que el Memorial té que comptar amb tots aquests elements.

Finalment la tercera part, mitjançant, una sèrie de qüestions obertes, es recullen diverses opinions i punts de vista de la nostra gent. Especialment, podrem fer una recensió dels ideals (avui dia diem "valors") que és vam motivar per la nostra lluita o que pensem que tenen que tenir les noves generacions. D'aquesta manera veurem quins valors tenen una projecció en el món actual i que si no són encara drets val la pena de lluitar perquè hagi sigui, com és el cas de la protecció de la natura o de la sostenibilitat o al dret a la informació.

Tomàs Chicharro i Manero